

Kirsi
Kunnas

100

... Barnens
Poesi-
revolution

ORDKONSTMATERIAL
för pedagoger
med poesi, läslust och språklek

Satupuu

Tapahtui kerran – ja yhä tapahtuu

että pihallesi kasvaa satupuu.

Kun avaat oven, niin silloin Hui!))

juuri silloin se tapahtui.

Kirsi Kunnas

Originalets titel:

Lasten Runovallankumous. Sanataideainesto opettajille ja kasvattajille runouteen, lukuiloon ja kielellä leikkimiseen

Layout och grafisk design:

Teija Longi / Kulturcentret PiiPoo

Illustrationer:

Jani Ikonen ur boken *Haitulan Taikahattu* (WSOY 2024)

Redaktörer:

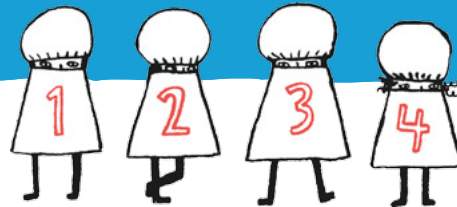
Pilvi Kuitu, Maarit Mäkinen / Kulturcentret PiiPoo

Texter:

Kati Inkala, Maiju Kinossalo, Pia Krutsin, Pilvi Kuitu, Maarit Mäkinen, Katriina Nylund

Svensk version:

Maja Ottelin / Syd kustens ordkonstskola

Innehåll

Bakgrund	▶	Kirsi Kunnas 100-årsjubileum	2
Bakgrund	▶	Inbjudan till barnens peosirevolution	4
Övningar	▶	Min favoritbokstav	5
	▶	Odla ett ordträd	6
	▶	Berättarcirkel	7
	▶	Kunskapspoesi	8
	▶	Trollformelsautomat	9
	▶	Alla slags allitterationer	10
	▶	Odla dina känselspröt	11
	▶	Känslofyllda djuraforismer	12
	▶	Drömmar och önskningar	13
Planscher	▶	LÄS EN DIKT	14
	▶	VILKEN ÄR DIN FAVORITBOKSTAV?	15
	▶	ODLA KÄNSELSPRÖT	16
	▶	SKRIV EN DIKT!	17

Kirsi Kunnas 100-årsjubileum

Det har gått hundra år sedan diktaren och akademikern Kirsi Kunnas föddes den 14 december 2024. Kunnas livsverk och dikter firas under år 2024 och firandet fortsätter in på följande år. Det nationella projektet *Lasten runovallankumous – Barnens poesirevolution* är en del av jubileumsårets storsatsning för att sprida läsglädje och barnpoesi i varje kommun i Finland.

Kirsi Kunnas verkade som författare, diktare och läromedelsförfattare under nio årtionden och har lockat flera generationer av barn och vuxna att läsa. Hon ville uppmuntra till kreativt tänkande med hjälp av ordens förtrollande kraft och är känd och älskad för sina många fantasifulla figurer som Jaakko Vaakko Vesirotta, Herra Pii Poo och Haitula. Hennes dikter har inte översatts till svenska, men i jubileumsboken *Haitulan taikahattu* ingår några dikter på svenska av andra författare. Boken har delats ut i gåva till skolelever i årskurs ett år 2024.

Jubileumsårets storsatsning har koordinerats av barnkulturcentret PiiPoo i samarbete med flera kulturinstitutioner, städer och föreningar i Finland. Projektets huvudfinansiär är Alfred Kordelinin Säätiö med delfinansiering från Suomen kulttuurirahasto, Utbildningsstyrelsen, Centret för konstfrämjande och WSOY.

Det här svenskspråkiga materialet är framtaget av Vanda stad och Sydkustens ordkonstskola med Svenska Kulturfonden som finansiär. Detta material är en förkortad version med fokus på ordkonstövningar. Bekanta dig med det ursprungliga materialet på finska med dikter, fördjupande tematexter och samtliga övningar här:

www.kulttuuriipiipoo.fi/kirjalahja/

Mera info om Kirsi Kunnas på jubileumsårets finskspråkiga webbplats:

www.kirsikunnas100.fi

Inbjudan till barnens poesirevolution

Detta material är framtaget av en grupp pedagoger, forskare och andra sakkunniga inom ordkonst och barnkultur. Materialet och övningarna ingår i en större pedagogisk helhet kring Kirsi Kunnas 100-årsjubileum som riktar sig till lärare på olika stadier. I den svenska översättningen ligger fokus på kreativa övningar med ordkonst och språklek. Vi hoppas materialet ska ge idéer och impulser att möta språket genom lek och utmytna i spontana berättelser och dikter.

Läsförmågan hänger ihop med tankeförmåga och förmågan att skapa inre bilder. Läsförmågan kan definieras som färdighet och verktyg, men lika viktigt är det att bygga upp barnets upplevelser kring läsning för att mana fram läsglädjen – en bärande komponent i att bli läsare.

Kirsi Kunnas beskrev barnlitteraturen som en filosofisk konstart, som erbjuder barnet både fantasi och språkliga bilder men även verktyg för att känna, tänka och tala om sina upplevelser. Det är alltså synnerligen betydelsefullt vilket slags språk barnet möter och tillägnar sig tidigt i livet. Dikter och berättelser föder ett ordförråd som är rikare än det komprimerade vardagsspråket med uppmaningar, råd och instruktioner. Ett nyanserat och sinnligt ordförråd lägger grunden för tänkande, agens och delaktighet.

Språket är ett redskap som låter sig formas mångsidigt, inte bara praktiskt utan även estetiskt och fantasifullt till lekar och nya insikter. Poesirevolutionen är en fest för dikt och språklek där ordkonst och poesi används för att bryta språkets gränser och öppna upp för nya insikter i glad anarki och i en trygg kontext. I poesi och ordkonst betonas även hur orden placeras, det visuella som skapas av dem liksom ordens estetik. Att kombinera ord på oväntade och överraskande sätt liksom att bryta och leka med språkets regler föder nya tankeexperiment och möjliggör etisk reflektion.

Bokstäver, iakttagelser, mildhet, ord, upptäckter, närvaro och poetiskt tänkande är hörnstenarna i poesirevolutionen. Att stanna upp, lyssna och bli hörd, ta sig tid att strunta i prestation och press är radikala handlingar. Välkommen med i en lekande revolution av ord och poesi!

MÅLSÄTTNING: Väcka fantasin, leka med språket, berätta vad man tycker om

MÅLGRUPP: 7-åringar och äldre

TIDSÅTGÅNG: 15–30 minuter

MATERIAL: Papper, pennor

M I N F A V O R I T B O K S T A V

GÖR SÅ HÄR:

Välj din favoritbokstav och skriv de bästa 5–10 sakerna med den:

- Vilken form har bokstaven? Rita den!
- Hurdan röst har den? Vad kan den berätta för dig och hur?
- Kan den röra på sig? Var och hur?
- Vilka egenskaper har bokstaven?
- Varför är den viktig för dig?
- Fundera på vilka ord du kan på som börjar på just din favoritbokstav

Skriv en text på högst fem rader om din favoritbokstav. Texten kan vara en lista på de viktigaste egenskaperna bokstaven har. Det kan vara en inköpslista på saker som börjar på din favoritbokstav: vad allt kan P gå och handla? Exempel: P köper potatisar, pastiller och plommon. Butikslistan kan kompletteras genom att beskriva hurdana inköpen är: prickiga, peppriga och prydliga. Skapa meningar där din favoritbokstav förekommer så många gånger som möjligt. Kanske det blir en dikt?

MÅLSÄTTNING: Lära sig undersöka ordens betydelser och egenskaper, lära sig uppmärksamma hur människor uppfattar ord (och språk) på olika sätt, stärka språkmedvetenheten

MÅLGRUPP: 6-åringar och äldre

TIDSÅTGÅNG: 45 minuter

MATERIAL: Kartong, färgpennor (trädgren, tråd)

GÖR SÅ HÄR:

Pysla ett sagolikt ordträd tillsammans. Stammen kan göras av kartong på väggen eller av en riktig trädgren som hängs upp på väggen eller i taket.

Börja med att komma överens om hurdana ord det växer på ert träd: Är det ett träd med vackra ord, med skogsord eller ovanliga ord? Klipp sedan ut löv i de färger ni vill ha i färggrann kartong. Alla får välja ett ord att skriva på sitt löv enligt temat (vackert, skogigt, ovanligt osv.). Fäst sedan löven på trädet.

MÅLSÄTTNING: Muntligt berättande, att uppfatta berättelsens struktur, att lyssna på andra, att kläcka idéer tillsammans

MÅLGRUPP: 5-åringar och äldre

TIDSÅTGÅNG: 60 minuter

MATERIAL: Kortbotten i spelkortsstorlek, färgpennor (tidskrifter att klippa bilder ur, saxar, lim)

GÖR SÅ HÄR:

Börja med att pyssla berättarkort: rita eller klistra olika bilder på kortbotten som passar in i berättelser: karaktärer, djur, föremål, platser... Det går också att klippa ut bilder ur tidskrifter som ni limmar på korten.

Bilda sedan en stor cirkel på golvet och låt var och en ta med sig sina berättarkort. Bestäm under den vuxnas ledning en huvudperson för er berättelse och berätta om personenens besynnerliga dag. Vilka lustiga saker råkar hen ut för den dagen? Alla får berätta en eller två meningar i taget och använda ett av sina berättarkort för att hitta på en ny vändning i historien. När alla har fått berätta kan man hitta på en gemensam avslutning genom att dra ett kort och låta det bestämma hur historien ska sluta.

MÅLSÄTTNING: Lära sig skapa en kort beskrivande text om något som man kan.
Att tillämpa och sätta ord på sin kunskap.

MÅLGRUPP: 7-åringar och äldre

TIDSÅTGÅNG: 45 minuter

MATERIAL: Skrivredskap

GÖR SÅ HÄR:

1. Välj en sak eller en företeelse (till exempel i naturen) som du kan utforska såsom sol, vinter, tall.
2. Anteckna vad du vet om saken och vad den kan göra. Exempel: solen är gul, het, kan bränna huden, finns långt ute i rymden.
3. Komponera en text på högst tre rader: Rubriken blir det ämne du valt och på raderna skriver du fakta i den ordning du vill:

SOLEN
Gul och het
den svävar i rymden
och kan bränna huden.

MÅLGRUPP: 6-åringar och äldre
TIDSÅTGÅNG: 30 minuter
MATERIAL: Papperslappar i tre färger, penna

Eslekrömröflos svitilisk sprak!

GÖR SÅ HÄR:

1. Klipp ut lappar i tre olika färger.
2. Skriv upp (förslagsvis på tavlan) långa sammansatta ord såsom: *makaronilåda, solförmörkelse, klätterställning.*
3. Skriv ner orden baklänges på lapparna i den första färgen: *adålinorakam, eslekrömröflos, gniinllätsrettäk.*
4. Skriv sedan ner långa nonsensord på lapparna i den andra färgen: *bummelblund, knapparappa, svitilisk.*
5. Skriv till sist ner korta ord som beskriver ljudet av ett trolleri på lapparna i den tredje färgen: *svisch, ploff, sprak.*
6. Dela upp orden i tre olika högar enligt färger. Starta sedan trollformelsautomaten.

Dra först ett baklängesord, sedan ett nonsensord och till sist ett ljudord.

Låt orden bilda trollformler så här:

"Eslekrömröflos svitilisk sprak!"

7. Sedan återstår bara att hitta på vad som händer då trollformeln uttalas!

MÅLSÄTTNING: Språklek, smaka på ljud och uttal, alliteration, skapa en karaktär

MÅLGRUPP: 5-åringar och äldre

MATERIAL: Post-it-lappar eller andra små lappar, pennor

TIDSÅTGÅNG: Uppgift A 20 minuter, uppgift B 30 minuter

GÖR SÅ HÄR:

A) Gör tillsammans en lista med yrken och skriv ner dem på små lappar. När ni fått ihop tio lappar kan ni dra en lapp och hitta på ett namn med alliteration, alltså två ord med samma ljud i början: *bagare Barbro* eller *vaktmästare Valdemar*.

Läs dikten om Polisen Per i boken *Bokstavsvärldar* av Henrika Andersson. Hitta på en berättelse till er karaktär med alliterationer i samma stil. Hurdan är personen? Vad gör hen? Hur då och var då?

Till exempel så här:

Bullriga bagaren Barbro borstar björnar i Barösund.

B) Läs först dikten *Polisen Per* av Henrika Andersson i boken *Bokstavsvärldar*.

Bestäm er tillsammans för dagens bokstav. I dikten om polisen Per är det bokstaven p, men välj nu en annan bokstav.

Hitta på och samla ihop ord på dagens bokstav på tavlan. Samla så många olika ord så möjligt, såsom beskrivande ord, ord för saker och ting, ord för sådant man kan göra.

POLISEN PER

Polisen Per är

en puttrig person

till punkt och till pricka

– det är hans passion

Går på patrull och ropar,

PASS OPP!

Plats för parkering,

men här är det stopp.

Henrika Andersson

ur boken *Bokstavsvärldar*

Om barnen redan kan skriva själva kan orden skrivas ner på post-it-lappar, så många ni bara kan. Gör skrivuppgiften på tid, för en tidsgräns har ofta inspirerande effekt på barn. När det finns många ord kan ni studera lapparna tillsammans och sortera dem i olika kategorier. Nu kan ni använda orden till att göra listor med aktiviteter, föremål osv. Orden kan också användas till att bilda gemensamma dikter med alliteration.

Undersök till slut listorna och läs dem högt tillsammans.

- MÅLSÄTTNING:** Förstå vad det betyder att göra iakttagelser, att iaktta medvetet och klä iakttagelserna i ord för sig själv och andra. Kläcka idéer, visualisera och formge. Skapa nonsensdikt.
- MÅLGRUPP:** 6-åringar och äldre
- TIDSÅTGÅNG:** 45–60 minuter beroende på omfattning
- MATERIAL:** Olika material för antenner, t.ex. järntråd, tyglappar, små föremål och återvinningsmaterial (yoghurtburkar, tidskrifter, dagstidningar, garnstumpar, pärlor och liknande)
- FÖRBEREDELSE:** Samla ihop material, pennor, papper och skissmaterial på ett materialbord. Se till att barnen har rum att röra sig omkring i utrymmet och samla iakttagelser. Reservera tid för diskussion och att bolla idéer och ord.

- 1. Uppvärmning:** Prata om sinnen och fundera på hur människor märker, uppfattar och snappar upp, det vill säga iakttar saker. Vi gör iakttagelser hela tiden, men alltid märker vi inte vad som händer runtomkring eller vad vårt medvetande nästan i smyg registrerar.
- 2. Gör egna känselspröt:**
 - Designa dina egna känselspröt. Rita först en skiss.
 - Fundera på var på kroppen känselspröten ska sitta och hur de fungerar.
 - Tillverka dina känselspröt av de material som finns till hands
- 3. Iakttagelselek:** Gå runt i klassrummet och leta upp saker med hjälp av era känselspröt. Leta upp något som är vackert, något lustigt, något skrämmande, något lugnt, något spännande, något intressant, något underligt. Låt känselspröten leda till de olika tingen. Ledaren ställer frågor om tingen och lyfter fram iakttagelser. Samla ihop gruppen. Läraren samlar allas iakttagelser eller deltagarna skriver ner dem på egen hand. Samla en gemensam lista eller låt alla göra varsin.
- 4. Skapa nonsensdikt:** Välj fem av orden på listan och skriv dem framlänges och baklänges (stol – lots, penna-annep)
 - Hitta på fem nonsensord (*passifax, förfaling, takitak*)
 - Kombinera nu tio av orden till en dikt. Lek med rytm och upprepningar.
 - Läs upp dikterna. Känn efter vem som vill framföra sin dikt inför alla, vem vill viska dikten för bara en, vem vill göra det tyst för sig själv.

AVSLUTANDE DISKUSSION: Hur kändes det att göra iakttagelser? Var det något som överraskade? Gjorde du iakttagelser som var ovanliga eller inspirerande? Fundera på hur era tankar påverkades och förändrades när ni omvandlade iakttagelser till dikter. Lärde ni er något om andras tankar?

MÅLSÄTTNING: Att träna på färger och djur. Göra små improviserade dikter som är lätta att lyckas med. Att behandla känslor.

MÅLGRUPP: Alla åldrar

TIDSÅTGÅNG: 15–30 minuter, 60 minuter eller mer ifall man illustrerar dikterna

GÖR SÅ HÄR:

En aforism är en kort och kärnfull reflektion eller ett tänkespråk.

Hitta på egna känslofyllda djuraforismer.

Fundera först på känslor. Vilka är människans grundkänslor?

Till exempel *glädje*, *rädsla*, *sorg*, *lycka* och *saknad*. Välj en känsla, till exempel *glädje*.

Hitta på något som är glatt:

1. färg

2. djur

3. plats

Kombinera de tre orden till en djuraforism, till exempel så här:

Glädje är en orange apa i bollhavet.

Glädje är en gul guldfisk i glasskålen.

Gör liknande aforismer om andra känslor. Läs aforismerna högt och fundera tillsammans på hur olika slags sorger, glädje och rädslor det kan finnas.

Man kan också rita eller forma djuraforismer i modellera och skapa en egen utställning.

MÅLSÄTTNING: Att fantisera och formulera drömmar och önskningar, att tänka på framtiden

MÅLGRUPP: Alla åldrar

TIDSÅTGÅNG: 15–45 minuter

GÖR SÅ HÄR:

Läs upp Äggets dröm,
Trädets dröm
eller någon annan
av dikterna i boken
Om jag fötts till groda
av Annika Sandelin.

ÄGGETS DRÖM

Ägget drömmer om att flyta
runt på havets blanka yta
Ägget drömmer om att flaxa
om att sjunga eller kraxa
Ägget drömmer om att springa
om att högt i luften svinga
Önskedrömmen är så klart
att väckas, spräckas, kläckas snart

Annika Sandelin

ur boken *Om jag fötts till groda*

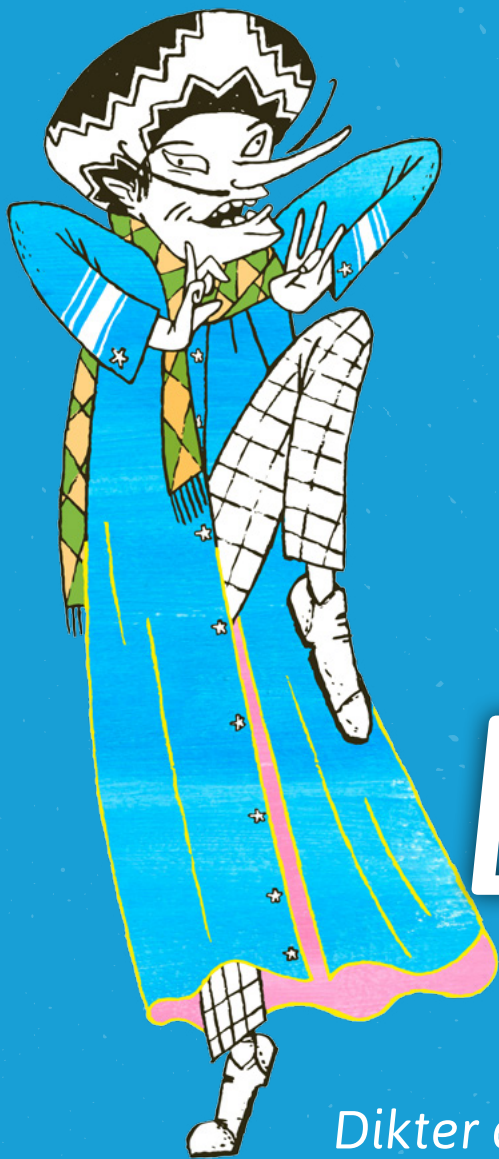
- A) Samla barnens önskedrömmar i en burk eller en hatt. Drömmen kan vara liten eller stor. Diskutera om vad man hoppas på den här veckan eller vad man drömmer om nästa sommar. En önskan eller önskedröm kan vara vardaglig eller sikta på ett lov eller en årstid som kommer. Drömmen kan viskas till en vuxen som skriver ner drömmen på ett litet papper och lägger det i hatten. Läs till slut upp allas önskningar.
- B) Drömmar är ett rikt samtalsämne för deltagare alla åldrar. När ni läst dikten kan ni prata om ifall barnen minns hurdana drömmar de drömt när de sover. Hurdana drömmar kommer ni ihåg? Diskutera också hurdana drömmar ni skulle vilja ha. I drömmen kan vad som helst hända! Berätta, rita, måla och pyssla drömmar i en stor trollkarlshatt och sätt upp den på väggen.

... Barnens
Poesi-
revolution

Kirsi
Kunnas

100

LÄS EN DIKT

Dikter är bildliga tankar. Prova!

*Leta upp en dikt i en bok, på ett kort, i en anteckning,
i ditt sinne, i en väns sinne eller i landskapet.*

*Bli en poesidetektiv. Stanna upp vid dikten och
läs den med eftertanke. Vilka tankar väcker dikten?*

kirsikunnas100.fi

WSOY

... Barnens
Poesi-
revolution

Kirsi
Kunnas

100

VILKEN ÄR DIN FAVORIT- BOKSTAV?

Beröm din bokstav och
berätta för dig själv
eller för andra varför
den är så bra och viktig.

kirsikunnas100.fi

WSOY

... Barnens
Poesi-
revolution

Kirsi
Kunnas

100

ODLA KÄNSEL- SPRÖT

Känselspröt används för att utforska världen
och upptäcka nya saker.

Upptäckter ger kunskap och idéer.

Upptäckter ger kraft åt fantasin.

Se dig omkring. Vad kan du se?

Hur känns det att betrakta?

Skriv ner tanken och känslan på ett papper.

k i r s i k u n n a s 1 0 0 . f i

WSOY

... Barnens
Poesi-
revolution

Kirsi
Kunnas

100

SKRIV EN DIKT!

Vem som helst kan skriva en dikt.
Man kan göra det på ett papper, på telefonen,
i sitt eget huvud eller deklamera dikten högt.
En dikt kan vara ett rimpar eller en låttext.
Det kan vara en lustig mening eller ett ljudlandskap.
Dikten kan vara en berättelse där orden
har många betydelser.
Skriv en dikt om en Viktig Sak.
Du kan börja med att ge den Viktiga Saken ett namn
och berätta var den finns.

k i r s i k u n n a s 1 0 0 . f i

WSOY

